

RAMAZAN ve DOĞRULUK¹

I. Konunun Planı

- A- Doğruluk Kavramı
- B- Doğruluğun Önemi
- C- Kur'an'da Doğruluk
- D- Hadislerde Doğruluk
- E- Ramazan'da Doğruluk Eğitimi

II. Konunun Açılımı ve İşlenişi

Konuya doğruluk kavramı açıklanarak başlanır. Sonra ilgili ayet-i kerimeler ve hadislerle doğruluğun izahı yapılır. Doğruluğun önemi, insana tesiri ve hayatına katkısı anlatılır. Hz. Peygamber (a.s.)'in vahiy gelmeden önce isminin Muhammedu'l-Emin olma sebepleri anlatılır. Vaazın gelişme bölümünde doğruluğun zıddı olan yalan ve kişiyi yalana götüren sebeplerden bahsedilir. Yalancı bir kişinin toplum içindeki konumundan ve ahiretteki neticelerinden bahsedilir. Özellikle içinde bulunduğumuz Ramazan ayında doğruluğun ehemmiyetinden bahsedilir. Diyanet İşleri Başkanlığı'nın bu sene üstüne durulması istenilen "Ramazan ve Doğruluk" konusunun niçin tercih edildiğini, televizyon, sosyal haberleşme araçları açısından değerlendirmesi yapılır. Ramazan ayında kazanılan doğruluk ilkesinin neticeleri hakkında özet yapılır.

III. Konunun Özet Sunumu

Sözlükte "vakıya uygun hüküm ifade eden söz ve yalanın karşıtı" diye tanımlanan doğruluk, Arapça 'da "sıdk" kelimesi ile ifade edilir. İslami kaynaklarda, ayet ve hadislerde "hakikati konuşmak, gerçeğe uygun bilgi vermek, dürüst ve güvenilir olmak, sözüne sadık olmak" anlamındadır. Doğruluk insani ve İslami erdemlerden biri olup Kur'an-ı Kerim'de sıdk/doğruluk ve sadık/doğru kişi toplam on beş yerde geçmektedir. Bir ayette doğruluğa ulaşmamızın yolunun sadıklarla birlikte olmamız bize tavsiye edilir (Tevbe, 119). Ahzab Suresinin 35. ayetinde, Cenab-ı Hakk'ın mağfiret ve büyük ihsanda bulunarak övdüğü insanların on vasfından birisinin de doğruluk olduğu göze çarpar. Yine Al-i İmran Suresi 15-17. ayetlerinde cennetin kendileri için yaratıldığı bildirilen muttakilerin bir özelliğinin de "sıdkıyet" olduğu zikredilmiştir. Ayrıca "Sıddıklar", Kur'an-ı Kerim'de kendilerine nimet verilen peygamberler, şehitler ve Salihlerle birlikte anılan topluluk olarak geçer (Nisa, 69).

"Sadıklar", doğruluklarının faydasını görecekler, Allah kendilerinden razı olacak ve kurtuluşa ereceklerdir. Şu ayetler bu gerçeği ifade etmektedir:

"Allah buyurdu ki: "Bu, sadıklara doğruluklarının fayda sağladığı göndür. Onlar için; altlarından ırmaklar akan, içlerinde ebedî kalacakları cennetler var-dır. Allah, onlardan razı olmuştur. Onlar da Allah'tan razı olmuşlardır, işte o büyük kurtuluş budur." (Maide, 119). "Onların mükâfatları ve nurları vardır" (Hadid, 19).

¹ Bu vaaz projesi, Erzurum Müftülüğü İl Vaizi Hüseyin Tetik tarafından hazırlanmıştır.

Özetle Kur'an'da sıdk/doğruluk şu anlamlarda kullanılmıştır:

1. İman ve Salih Ameller
2. Misak
3. Ahde vefa
4. Allah'ın vaadini yerine getirmesi
5. Doğru söz söylemek
6. Doğruluk
7. Kur'an
8. Hak, gerçek
9. Değerli, kıymetli, yüce.

IV. Konu İşlenirken Başvurulabilecek Bazı Ayetler

- إِهْدِنَا الصِّرَاطَ الْمُسْتَقِيمَ (Fatiha, 6)
- يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا اتَّقُوا اللَّهَ وَكُونُوا مَعَ الصَّادِقِينَ (Tevbe, 119)
- فَاسْتَقِيمْ كَمَا أُمِرْتَ (Hud, 112)
- “Doğru sözlü, doğru özlü erkek ve kadınlara Allah, bağışlanma ve büyük ecir hazırlamıştır.” (Ahzâb, 35)
- وَتَمَّتْ كَلِمَتُ رَبِّكَ صِدْقًا وَعَدْلًا لَا مُبَدِّلَ لِكَلِمَاتِهِ وَهُوَ السَّمِيعُ الْعَلِيمُ (En'am, 115)
- إِنَّ الْمُتَّقِينَ فِي جَنَّاتٍ وَنَهْرٍ فِي مَقْعَدِ صِدْقٍ عِنْدَ مَلِكٍ مُقْتَدِرٍ (Kamer, 54, 55)
- إِنَّ الَّذِينَ قَالُوا رَبُّنَا اللَّهُ ثُمَّ اسْتَقَامُوا فَلَا خَوْفَ عَلَيْهِمْ وَلَا هُمْ يَحْزَنُونَ (Ahkaf, 13)
- “Doğrusu, “Rabbimiz Allah'tır” deyip, sonra da dosdoğru olanlara korku yoktur, onlar üzülmeyeceklerdir.”

V. Konu İşlenirken Başvurulabilecek Bazı Hadisler

- **Resûlullah (a.s.) buyurdular:** “Yalanı ve yalana göre hareket etmeyi terk etmeyenin yemeyi içmeyi bırakmasına Allah'ın ihtiyacı yoktur.” (Buhari, Savm, 8)
- Doğruluktan ayrılmayın. Çünkü doğruluk iyiliğe, iyilik de cennete götürür.” (Müslim, Birr, 105)
- “İman ile küfür, doğruluk ile yalancılık, hıyanet ile emanet bir şahsın kalbinde birlikte bulunamaz.” (İbn Hanbel, II, 349)
- **Süfyân b. Abdillâh'tan (r.a.) rivayet edildiğine göre o, şöyle demiştir:** “Ya Resûlullah, Müslümanlığa dair bana bir söz söyle ki, o konuda sizden başka hiç kimseye bir şey sorma ihtiyacı hissetmeyeyim” dedim. Bunun üzerine Peygamber şöyle buyurdu: “Allah'a inandım de sonra da dosdoğru ol.” (Müslim, İman, 6)
- **Ebû Hüreyre (r.a.) anlatıyor:** Allah Resulü (Medine pazarında dolaşırken) bir buğday yığınının yanına geldi. Elini yığının içine daldırınca parmakları ıslandı. Satıcıya, “Bu da nedir buğday sahibi?” diye sordu. O da “Üzerine yağmur yağmıştı ey Allah'ın Resulü!” dedi. Bunun üzerine Peygamber şöyle

buyurdu: “Öyleyse insanların görmeleri için ıslak olan kısmı üste koyman gerekmez miydi? Kim aldatırsa benden değildir.” (Müslim, İman, 164)

- **Ebu'l-Havrâ' es-Sa'dî (r.a.) anlatıyor: Hasan b. Ali'ye** “Resûlullah 'tan ne öğrendin?” diye sordum. Dedi ki: “Resûlullah 'tan şunu öğrendim”: “Seni şüphelendireni bırak, şüphelendirmeyene bak. Çünkü doğruluk kalbin huzura ermesidir. Yalan ise şüpheden ibarettir.” (Tirmizî, Sıfatü'l-kıyâme, 60)
- **Ebû Saîd'den (r.a.) nakledildiğine göre, Hz. Peygamber (s.a.v.) şöyle buyurmuştur:** “Dürüst ve güvenilir tüccar, peygamberler, Sıddıklar (dosdoğru kimseler) ve şehitlerle beraberdir.” (Tirmizî, Büyû', 4)
- **Ebû Hüreyre'nin (r.a.) naklettiğine göre, Resûlullah (s.a.v.) şöyle buyurmuştur:** “Müslüman, Müslüman'ın kardeşidir. Ona hainlik yapmaz, ona yalan söylemez, onu zor durumda yüzüstü bırakmaz.” (Tirmizî, Birr, 18)

DOĞRULUĞUN ÇEŞİTLERİ

1. Allah Teala ve Peygamber Açısından Doğruluk

Allah ve Peygamberin her söz ve haberi, va'd ve va'idi, hüküm ve tavsiyeleri, emir ve yasakları, helal ve haramları doğrudur. İlgili ayetler;

“Sonra onlara verdiğimiz sözü yerine getirdik. Onları (peygamberleri) ve dilediklerimizi kurtardık. Aşırı gidenleri (kafir ve âsileri) helak ettik.” (Enbiya, 19)

Mü'minler, Mekkeli müşrikler, Yahudi ve kâfirlerle savaşmak durumunda kalmışlardır. Allah, Peygamberine, Peygamber de mü'minlere yardım vaadinde bulunmuştur. Allah'ın bu yardım sözü aynıyle vâki olmuştur. (Enfal, 10-11)

"Müminler ordularını (düşman) görünce, "Bu Allah ve Resulünün bize vadettiği şeydir. Allah ve Resülü doğru söylemiştir" dediler." (Ahzab, 22)

Kıyamet kopunca kabirlerinden kalkan insanlar, "Yazık bize, bizi yattığımız yerden kim kaldırdı? İşte Rahman'ın vadettiği şey budur. Demek ki peygamberler doğru söylemiş derler". (Yasin, 52)

“Bunlar, Kur'an'da bildirilen gerçeklerdir. Allah'ın her sözü doğrudur. “Allah'tan daha doğru sözlü kim olabilir?” (Nisa, 87)

Yüce Allah, iman edip salih amel işleyenleri cennete koyacağını bildirdikten sonra, "Bu Allah'ın gerçek vaadidir, Allah'tan daha doğru sözlü kim olabilir" demiştir. (Nisa, 122) "Gerçekten Allah'ın vaadi haktır." (Ahkaf, 17)

2. İnsanlar Açısından Sıdk

a- İmanda Doğruluk

Sözlükte "tasdik etmek, doğrulamak" anlamına gelen imanın doğru ve Allah katında geçerli olabilmesi için şu şartların birlikte bulunması gerekir:

1. imanda şek ve şüphe bulunmamalıdır.

2. Allah ve Peygamberin haber verdiği ve bize kadar tevatüren gelen şeylerin tamamına inanılmalıdır

3. iman esasları kalple de tasdik edilmelidir, ihlaslı olunmalı, nifak bulunmamalıdır,

4. imana şirk karıştırılmamalıdır, (En'am, 82)

5. Son nefese gelmeden, hayattan ümit kesilmeden ve azapla karşılaşılmadan önce iman edilmelidir,

6. Allah'ın ayetleri, emir ve yasakları, helal ve haramları küçümsenmemeli, Kur'an'dan yüz çevrilmemeli, Allah ve Peygamberinin hükümlerine razı olunmalıdır.

b- Niyette Sıdk

Ameller niyetlere göre değer kazanır. Peygamber (s.a.v.),

"Ameller ancak niyetlere göredir. Herkese niyet ettiği şey vardır. " (Buhari, İman, 41)

"İnsanlar niyetlerine göre diriltirler." buyurmuştur. (İbn Mace, Zühd, 26)

c- Sözde Sıdk

Sözde sıdk; konuşulan sözün doğru, verilen haberin vakıya uygun olmasıdır. (Yusuf, 26-27)

Yüce Allah, "Ey mü'minler! Allah'a karşı gelmekten sakının ve doğru söz söyleyin" buyurmuştur. (Ahzab, 70)

Peygamberimiz (s.a.v.) ise; "Sözlerin en sevimsisi en doğru olanıdır" (Buhari, Vekale, 7)

"Küfür ve iman, doğru söz ve yalan, emanet ve hıyanet bir araya gelmez" buyurmuştur. (İbn Hanbel, II, 349)

Yalan söz söylemenin, münafıklığın alametlerinden biri olduğunu bildiren (Buhari, İman, 34) Peygamberimiz (s.a.v.);

"Allah'ım! Doğru söyleyen bir dil ve selim (Müslüman olmuş ihlaslı) bir kalp istiyorum" diye dua etmiştir. (Tirmizi, Daavat, 23)

d- Söz ve Sözleşmelerde, Adak ve Yeminlerde Sıdk

İslam'a uygun olmak şartıyla Allah'a ve insanlara verilen sözlerin (va'd ve ahdin) tutulması, yapılan sözleşmelerin (akit), adakların ve yeminlerin yerine getirilmesi sıdktır/doğrudur. Kur'an'da;

"Ey Mü'minler! (Yaptığınız) akitleri tam olarak yerine getirin", (Maide, 1)

"Ahdi yerine getirin, çünkü (insanlar) ahitten sorumludur", (İsra, 34)

"Sözleşme yaptığınız zaman Allah'ın ahdini tam yerine getiren (verdiğiniz sözü tutun), pekiştirdikten sonra yeminleri bozmayın", (Nahl, 91) buyrulmuştur.

Allah verdiği söze sadakat edenleri övmektedir:

"Müminlerden öyle erkekler var ki Allah'a verdiği sözde dururlar." (Ahzab, 23)

e- Ticarete Sıdk

Alış-verişte sıdk; satıcının tartı ve ölçüde hile yapmaması, malın kalitesi ve fiyatı konusunda doğruyu söylemesi, malı müşteriye zamanında teslim etmesi; alıcının ise, borcunu zamanında ödemesidir.

Yüce Allah; "Tartıyı adaletle yapın, terazide eksiklik yapmayın", (İsra, 35)

Netice olarak Ramazan ayının bir fırsat olduğunu bilmeli, bir yandan vücudumuzun sıhhatini muhafaza ederken diğer yandan ahlak eğitiminde olduğumuzu unutmamalıyız. Sıddîkiyyet gibi bir erdeme yetişen Hz. Ebu Bekr'in doğruluğundan hisseyab olmanın gayreti içinde olanlara ne mutlu!...